

13. Глущенко С. В. Касаційне оскарження як конституційна засада перевірки судових рішень в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.10 / С. В. Глущенко ; Акад. адвокатури України. К., 2010. С.8-11;
14. Постанова Верховного Суду у справі № 286/827/16-ц від 21.03.2018р. :URL. <http://reyestr.court.gov.ua/Review/72970261>.
15. Кравченко О. О. Захист прав і свобод людини та громадянина Конституційним Судом України: доктринальні, прикладні та компаративні аспекти: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02 / О. О. Кравченко ; Ін-т законодавства ВР України. К., 2011. С.11-13 (16 с.);
16. Сліденко І. Д. Конституційний контроль в механізмі сучасної правової держави: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.02 / І. Д. Сліденко ; Ін-т законодавства ВР України. К., 2010. С.15-20.
17. Бонтлаб В.В. Конституційні засади захисту трудових прав: науково-теоретичний аспект. В.В. Бонтлаб / Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. 2018. №4. С.86-90.
18. Алексєєнко І.Г. Європейська модель конституційної юстиції: теоретико-правові проблеми становлення та розвитку: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.01 / І.Г. Алексєєнко ; НАН України. Ін-т держави і права ім. В.М.Корецького. К., 2001. С.6-8.
19. Про Конституційний Суд України. Закон України 13 липня 2017 року № 2136-VIII. ВВР.2017. №35.Ст.376;
20. Тесленко М.В. Конституційна юрисдикція в Україні: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.02 / М.В. Тесленко ; НАН України. Ін-т держави і права ім. В.М.Корецького. К., 2000. С.6-10;
21. Кельман М.С. Конституційний контроль як засіб захисту конституцій у національних правових системах континентального права: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.02 / М.С. Кельман ; НАН України. Ін-т держави і права ім. В.М.Корецького. К., 2001. С.9-12.

УДК 349.22

Гаврилова О.О.,

*Кандидат юридичних наук,
Університет Державної фіскальної служби,
доцент кафедри цивільного права та процесу.*

ДО ПИТАННЯ АНАЛІЗУ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ ВІД НЕЩАСНОГО ВИПАДКУ НА ВИРОБНИЦТВІ ТА ПРОФЕСІЙНОГО ЗАХВОРЮВАННЯ

У статті проаналізовано зарубіжний досвід соціального страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання таких країн як Болгарія, Німеччина, Франція, Нідерланди, Іспанія тощо. Автором зауважено, що використання передового зарубіжного досвіду у сфері соціального страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання неможливе без переосмислення та відмови від домінуючого на сьогодні в українському суспільстві державно-патерналістичного підходу, відповідно до якого вся повнота відповідальності за соціальну захищеність населення покладається на державні інституції.

Ключові слова: зарубіжний досвід, соціальне страхування, нещасний випадок, виробництво, професійне захворювання.

В статье проанализирован зарубежный опыт социального страхования от несчастного случая на производстве и профессионального заболевания таких стран как Болгария, Германия, Франция, Нидерланды, Испания и др. Автором отмечено, что использование передового зарубежного опыта в сфере социального страхования от несчастного случая на производстве и профессионального заболевания невозможно без переосмысления и отказа от доминирующего сегодня в украинском обществе государственно-патерналистского подхода, согласно которому вся полнота ответственности за социальную защищенность населения возлагается на государственные учреждения.

Ключевые слова: *зарубежный опыт, социальное страхование, несчастный случай, производство, профессиональное заболевание.*

The article analyzes the foreign experience of social accident insurance industrial accidents and occupational diseases in countries such as Bulgaria, Germany, France, the Netherlands, Spain and others. The author noted that the use of advanced foreign experience in the field of social insurance against industrial accidents and occupational disease is impossible without rethinking and abandoning the dominant today in Ukrainian society the state-paternalistic approach, according to which the full responsibility for the social security of the population rests with government agencies.

Keywords: *foreign experience, social insurance, accident, production, occupational disease.*

Питання покращення умов праці і збереження здоров'я працівників у світі є надзвичайно важливою соціально-економічною задачею, яка потребує пошуку ефективного рішення на всіх рівнях як на державному, так і на рівні підприємств. Системи соціального страхування від нещасних випадків на виробництві і професійного захворювання в різних країнах різноманітні. При цьому, механізм їх функціонування залежить від національних підходів щодо виконання покладених на державу функцій. Відповідно, цей вид соціального страхування може здійснюватися державними фондами, приватними страховими компаніями, асоціаціями, товариствами [1, с. 179].

Дослідженню соціального страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання були присвячені роботи таких вчених як: М. І. Боднарук, О. В. Москаленко, С. М. Прилипко, Н. М. Хуторян, Г. І. Чанишева, О. М. Ярошенко, проте додаткової уваги потребують безпосередньо питання зарубіжного досвіду соціального страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання.

Мета статі полягає у вивченні зарубіжного досвіду соціального страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання та визначення можливості його використання в Україні.

Так, зважаючи на те, що загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання є важливою частиною загальнонаціональних пріоритетів розвитку української держави, вважаємо, що ґрунтовного вивчення потребує досвід передових держав світу, в яких діючі системи соціального страхування в повній мірі втілюють принципи соціальної держави та є одним із основних проявів їх піклування про збереження здоров'я і життя громадян у процесі їх трудової діяльності. А в умовах входження України до європейської спільноти, вважаємо, що доцільно акцентувати увагу саме на досвіді держав-учасниць ЄС.

Необхідно зауважити, що у період становлення капіталістичних відносин в європейських країнах на перший план висунулися такі цінності, як свобода, індивідуалізм, недоторканність приватної власності. В XVII – XIX ст. в. правова держава уявлялася у вигляді «мінімальної держави», єдиною метою якої був захист правопорядку, який полягав у дотриманні політичних свобод та майнових прав власників. У число державних завдань не входила охорона соціально-економічних прав, а забезпечення гідного рівня життя громадян вважалося їх «особистою

справою». Проте з плином часу роль держави в суспільстві істотно змінилася. Розвиток суспільства показав, що повне усунення держави від вирішення соціально-економічних питань загрожує серйозними соціальними потрясіннями і ставить під загрозу саме його існування. Реакцією на назрілі в даній сфері проблеми стало прийняття спеціального законодавства, що врегулювало відшкодування шкоди, заподіяної життю та здоров'ю працівника нещасним випадком на виробництві [2, с. 11].

Загалом відмітимо, що системи соціального страхування більшості європейських держав були запроваджені ще у ХХ ст. При цьому, першими законами у сфері соціального страхування практично в усіх розвинених країнах світу стали закони щодо страхування від нещасних випадків на виробництві (Німеччина – 1884 р., Великобританія – 1887 р., Франція, Італія – 1898 р., Іспанія – 1900 р., Швеція – 1901 р., Росія – 1912 р.). Наступним кроком розвитку національних систем соціального страхування в цьому напрямку у більшості країн стало запровадження страхування найманих працівників на випадок хвороби (Німеччина – 1883 р., Швеція – 1910 р., Великобританія – 1911 р., Італія – 1928 р., Франція – 1930 р., Іспанія – 1931 р.), оскільки перша ланка соціального страхування (страхування від нещасних випадків) не до кінця вирішувала проблему матеріального забезпечення працюючого населення, так як втрата працездатності могла бути наслідком не тільки виробничого травматизму, а й інших хвороб [3, с. 14].

Так подальший розвиток системи загальнообов'язкового соціального страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання більшості європейських держав відбувався під значним впливом МОП і в основному характеризувався системним підходом до її реформування з подальшим входженням у загальний механізм соціального захисту населення, що знайшло своє відображення в кодифікації соціального законодавства.

А тому, на наш погляд, окремої уваги у цьому напрямку потребує європейський досвід кодифікації законодавства про соціальне страхування, в результаті якого, на зміну соціально спрямованим нормативним актам були прийняті цілі нормативні Кодекси та нові закони, де питання соціального страхування, в тому числі й правового регулювання загальнообов'язкового державного соціального страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, розкривалось більш детально та скрупульозніше. Зокрема це такі документи як, Кодекс соціального страхування 2000 р. (Франція), Соціальний кодекс 1989 р. (Німеччина), Кодекс соціального страхування 1999 р. (Болгарія), Федеральний закон про страхування та у разі втрати годувальника 1946 р. (Швейцарія), закон «Про систему соціального страхування» 1998 р. (Польща), закон «Про пенсійне страхування» 1995 р. (Чехія), Акт про соціальний захист 1975 р. (Угорщина) тощо [4].

Наприклад, Кодексом соціального страхування Болгарії регламентовано суспільні відносини, пов'язані з: (1) обов'язковим громадським страхуванням, що включає в себе державне громадське страхування при загальному захворюванні, нещасному випадку на виробництві, професійному захворюванні, материнстві, безробітті, старості і смерті; (2) додатковим соціальним страхуванням, що включає: обов'язкове пенсійне страхування по старості і смерті; (3) добровільним пенсійним страхуванням у фондах добровільного пенсійного страхування по старості, інвалідності і смерті або у фондах добровільного пенсійного страхування за професійними схемами по старості; (4) добровільним страхуванням від безробіття та/або щодо професійної кваліфікації [5, с. 77]. Схожа модель систематизації законодавства про соціальне страхування характерна і для Португалії, у Кодексі соціального страхування якої систематизовано норми, які містилися у більш ніж сорока нормативно-правових актах.

Окремо слід відмітити, що у країнах, де соціальне страхування отримало найбільш ранній розвиток, воно набуло своєрідних «класичних» форм. Це передусім країни континентальної Європи (Німеччина та Франція). У цих країнах передбачені такі види соціального страхування: пенсійне; на випадок безробіття; від нещасного випадку на виробництві і професійного захворювання [6, с. 34].

Зокрема, німецька система соціального страхування від нещасного випадку на виробництві представлена 35 професійними страховими товариствами, які здійснюють страхування працівників, зайнятих на підприємствах різних галузей економіки країни, а також 20 товариствами, які функціонують у сільському господарстві, 39 – в системі державного і муніципального управління [7, с. 247].

Також, важливою особливістю та одним з головних напрямів діяльності німецької системи страхування від професійних захворювань і нещасних випадків є профілактика безпеки праці на виробництві. Розроблені і діють правила техніки безпеки, обов'язкові для робітника і роботодавця, за порушення яких застосовуються санкції. Роботодавця, наприклад, може бути оштрафовано на 20 тис. марок. В окремих випадках навіть може бути зупинено виробничий процес. До моменту введення штрафних санкцій застосовуються заходи превентивного впливу: перевіряються машини і обладнання, надається консультативна допомога щодо запобігання виникненню професійних захворювань і нещасних випадків, видається велика кількість літератури з техніки безпеки. На підприємствах з метою проведення профілактичних заходів та надання медичної допомоги постраждалим працюють лікарі. Окремо відмітимо, що у Німеччині Служба страхування від професійних захворювань і нещасних випадків має 11 лікарень для обслуговування застрахованих [8, с. 34].

Натомість, французька система вважається однією із найскладніших, але вона закладає принципи введення схеми страхування від нещасних випадків у рамках загальної системи соціального страхування. Розмір страхових внесків при цьому виді страхування повинен забезпечувати достатні кошти для запобігання нещасних випадків на виробництві і в той же час забезпечувати основні витрати, пов'язані з ризиком нещасних випадків на виробництві. Внески, що сплачуються роботодавцями Франції, починаючи з 1946 р., покривають витрати на компенсації за ці випадки і захворювання [9, с. 187].

В інших європейських державах можна спостерігати й альтернативні системи соціального страхування по відношенню до описаних вище класичних форм. Так, в Нідерландах система соціального страхування не підпадає під класичну континентальну схему, адже в ній немає спеціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань. Натомість, потерпілі отримують компенсацію за загальною системою соціального страхування, незалежно від того, чи пов'язаний цей випадок або захворювання з умовами праці. Незважаючи на це, вона характеризується постійними змінами, має значний адаптаційний потенціал і є найбільш розвинутою в Європі за масштабами виплат і має багато спеціальних характеристик. При цьому, в обов'язковому порядку наймані працівники підлягають страхуванню на випадок захворювання, безробіття та інвалідності. Головним джерелом фінансування цієї системи є страхові внески роботодавців – 19 % заробітної плати; працюючі сплачують 7 % фонду оплати праці. Правове регулювання функціонування цієї системи здійснюється у відповідності до «Загального закону про пенсії з інвалідності», яким передбачено надання права на отримання пенсії у всіх випадках інвалідності, незалежно від причини її настання [10, с. 45-46].

Окремо відмітимо, що в Іспанії обов'язкове страхування також є частиною державної правової системи, однак управління ним часто доручається приватним страховим товариствам, які вважаються безприбутковими і, як правило, є асоціаціями роботодавців. Ці асоціації об'єднують різні галузі, формуються за регіональним чи національним принципом, і роботодавець сам може вибирати страхове товариство відповідно до його конкурентоспроможності (тарифів та обсягу послуг). Так, в Іспанії 33 організації взаємного страхування (асоціація роботодавців) здійснює страхування всіх професійних категорій.

У Бельгії й Швейцарії страхові організації представлені державними і суспільними структурами, які контролюють 80% страхового поля, решта – приватними страховими компаніями. В Данії страхування професійних ризиків працюючих у недержавних секторах здійснюється приватними компаніями, а решта – державою. В Португалії і Фінляндії цей вид

страхування здійснюється приватними страховими компаніями під контролем державного сектору [7, с. 249].

Окремої уваги, на наш погляд, також потребує європейський досвід щодо страхових виплат. Так, за винятком виплат у разі тимчасової непрацездатності, тобто коли людина не в змозі працювати протягом певного періоду, в ЄС загалом, крім однієї чи двох країн, постраждали внаслідок нещасного випадку чи профзахворювання отримують лише один вид страхової виплати, так звану пенсію через нещасний випадок. Для отримання подібної пенсії необхідно, щоб ступінь втрати працездатності перевищував певний мінімум. У різних країнах встановлено різні показники мінімального ступеню втрати працездатності, що дає право на отримання пенсії, він може бути від 1 до 33% (1/3). У Німеччині цей ступінь становить 20%. Як правило, реальна втрата заробітку не впливає на визначення пенсії через нещасний випадок, принаймні, в Німеччині більшість осіб, що отримують такі пенсії, не страждає від втрати доходу.

Грунтовний аналіз сучасних існуючих систем загальнообов'язкового соціального страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання в провідних державах світу дає змогу вказати на те, що вони значною мірою різняться між собою, зокрема в частині джерел фінансування, розмірів виплат, взаємодії державного і приватного секторів. Така варіативність передусім зумовлена різним рівнем економічного розвитку, політичною спрямованістю у соціальній сфері тощо.

У цьому контексті, особливий інтерес викликає класифікація Г. Еспінг-Андерсена [11, с. 189], яка дає уяву про найбільш помітні розходження в підходах до соціального захисту, що існують у світі. Так, вченим виділені три основні моделі соціальних держав: ліберальна, консервативна (корпоративна) і соціал-демократична.

Формування ліберальної моделі, властивої таким країнам, як США, Канада, Австралія, Великобританія, відбувалося в умовах домінуючої приватної власності і під впливом ліберальної трудової етики. Основними умовами функціонування даної моделі є мінімальна присутність держави в ринкових відносинах й обмежене застосування заходів державного впливу та регулювання. Ліберальна модель цілком відповідає своєму основному призначенню в умовах економічної стабільності або підйому, але при спаді і змушеному скороченні виробництва, супроводжуваному неминучим урізуванням соціальних програм, у вразливому становищі опиняються багато соціальних груп, насамперед жінки, молодь, люди похилого віку.

Консервативна (корпоративна) модель характерна для країн із соціально орієнтованою ринковою економікою. У їхньому числі країни континентальної Європи, такі як Австрія, Німеччина, Італія, Франція. Позиції держави тут значно сильніші: бюджетні відрахування на соціальні заходи приблизно дорівнюють страховим внескам працівників і роботодавців, основні канали перерозподілу знаходяться або в руках держави, або під її контролем. Разом з тим держава прагне розширити соціальний захист на страхових засадах. Завдяки цьому величина соціальної допомоги перебуває в пропорційній залежності від трудових доходів і, відповідно, від розмірів страхових внесків до відповідних фондів.

Соціал-демократична модель (її ще називають солідарною) базується на провідній ролі держави в захисті населення. Причому пріоритетними завданнями державної соціальної політики вважаються вирівнювання розмірів доходів населення і загальна зайнятість. Дана модель знайшла практичне втілення в країнах північної Європи — Швеції, Норвегії, Фінляндії, Данії, а також у Нідерландах і Швейцарії. Основою фінансування соціальної сфери є розвинений державний сектор економіки, зміцненню якого не в останню чергу сприяє дуже високий рівень оподаткування. Іншими відмінними рисами даної моделі є розвинена система виробничої демократії, регулювання трудових відносин на загальнонаціональному рівні, а не на рівні окремих підприємств або галузей, використання дієвих заходів, що дозволяють мінімізувати рівень безробіття.

При цьому, кожна з охарактеризованих моделей соціального захисту громадян має свої

переваги та недоліки і практично не зустрічається в чистому вигляді. В кожній конкретній країні зазвичай можна спостерігати сполучення елементів ліберальної, корпоративної і соціал-демократичної моделей за явної переваги рис однієї з них. Всі вони при цьому постійно розвиваються та вдосконалюються [3, с. 17].

Кожна держава, запроваджуючи ту чи іншу організаційно-правову форму обов'язкового соціального страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, вибирала різний шлях розвитку з урахуванням особливостей країни. Існують розбіжності між тією чи іншою системою обов'язкового соціального страхування, проте можна виділити основні ознаки даного виду страхування: соціальне страхування фінансується за рахунок обов'язкових страхових внесків, які солідарно сплачують роботодавці і працівники за можливої участі держави у формі додаткових страхових внесків або дотацій за рахунок загальних податків; обов'язкова участь усіх громадян за деяким винятком; внески акумулюються у спеціальних фондах, за рахунок яких виплачуються допомоги та здійснюється підтримка; шляхом соціального страхування забезпечуються працівники у всіх випадках втрати ними працездатності; надлишки у фонді обов'язкового соціального страхування, не використані на сплату допомоги, інвестуються для розвитку економіки й одержання додаткового доходу; особисті права на соціальне забезпечення та отримання допомоги, які визначені законодавством, гарантуються наявністю обліку страхових внесків без перевірки доходів або потреби застрахованої особи; розмір внесків і допомоги часто залежить від того, скільки застрахований працівник заробляє або заробляв; страхування від трудового каліцтва, а також професійного захворювання фінансується цілком за рахунок роботодавця при можливій участі держави за рахунок податків; управління системою обов'язкового соціального страхування здійснюється на підставі соціального партнерства; держава надає підвищені соціальні гарантії застрахованим особам у системі соціального страхування [106, с. 112].

Вищезазначене вказує на унікальну роль інституту соціального страхування, який за допомогою своїх економічних, соціальних і психологічних інструментів виконує «державно-публічні» функції соціального захисту та формування «соціально-ринкового» менталітету населення. Більш ніж столітній світовий досвід його ефективного функціонування в Німеччині, Італії, Франції, Фінляндії, Англії та багатьох інших країнах свідчить, що це базовий інститут соціального захисту в умовах ринкової економіки, покликаний забезпечити реалізацію конституційного права громадян на матеріальне забезпечення в старості, при безробітті, у разі хвороби або втрати працездатності через нещасного випадку.

А відтак, побудова ефективної функціональної системи загальнообов'язкового державного соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань в Україні, заснованої на передовому європейському досвіді, є невід'ємним атрибутом соціальної держави та одним із основних проявів її піклування про збереження здоров'я і життя громадян у процесі їх трудової діяльності.

Зокрема, цей досвід показав, що використання страхових систем у питаннях відшкодування шкоди є більш прогресивним і ефективним в порівнянні з системами державних компенсацій, що існували в СРСР і які запозичила Україна, коли відповідальність і обов'язок відшкодування шкоди покладалася безпосередньо на наймача. У разі відшкодування шкоди страховими компаніями гарантії своєчасності і повноти відшкодування стали більш вагомими. Для вирішення проблем відшкодування шкоди потрібна наявність джерел, з яких фінансуються витрати, пов'язані з ними [12, с. 32].

Таким чином, використання в Україні моделі державного провадження загальнообов'язкового соціального страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання не відповідає сучасним потребам. До сьогодні Фонд соціального страхування є єдиною інституцією, яка відповідає за збір страхових внесків та здійснення страхових виплат. Він має повноваження щодо визначення суми виплат та при цьому не

стикається із конкуренцією на ринку. Однак, на нашу думку, часи змінились і українським урядовцям слід серйозно розглянути необхідність реформування цього виду страхування в напрямку до відкриття системи для ринкових сил. Залучення приватних страхових компаній до системи страхування від нещасного випадку на виробництві створить правильні стимули та забезпечить стійкість фінансування.

Найголовніший аргумент на користь реформи полягає в збільшенні тиску на систему страхування з боку фінансування в той час, як стан безпеки умов праці залишається радше декларативним питанням, що призводить до високого рівня нещасних випадків та значного обсягу виплат. Якщо затримати проведення реформи, то збільшення кількості тих, хто отримує виплати, і скорочення кількості платників внесків зробить майбутні реформи дорожчими та складнішими [13].

Наведені факти свідчать, що управління Фондом соціального страхування потребує удосконалення, перш за все, за рахунок підвищення дієвості його інституційного механізму. Мається на увазі укріплення системи партнерських відносин із зацікавленими міністерствами, роботодавцями і профспілковими організаціями. Не менш важливим завданням, яке впливає з аналізу європейської практики, є створення механізму диференційованих страхових тарифів для кожного підприємства залежно від стану охорони праці, рівня виробничого травматизму та професійних захворювань. Впровадження диференційованих тарифів може поліпшити економічний механізм діяльності Фонду через надання йому накопичувальних і розподільчих функцій, а завдяки пропорційності внесків залежно від зниження чи підвищення рівня травматизму на підприємстві – економічно стимулювати роботодавця до створення безпечних умов праці [8, с. 35].

На підставі комплексного аналізу правових модернізаційних процесів у системі соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань передових європейських держав (Німеччина, Франція, Англія, Польща та ін.) з'ясовано, що система соціального страхування, зокрема від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань, названих держав побудована на принципах ринкової фінансової моделі, яка є відкритою, зрозумілою і достатньо повно відображає реалії у суспільстві. Тому дотримуємось позиції, що використання передового зарубіжного досвіду в цій сфері неможливе без переосмислення та відмови від домінуючого на сьогодні в українському суспільстві державно-патерналістичного підходу, відповідно до якого вся повнота відповідальності за соціальну захищеність населення покладається на державні інституції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Стожок Л. Г. Зарубіжний досвід функціонування страхування від нещасних випадків на виробництві та професійного захворювання // Науковий вісник Рівненського інституту Університету «Україна». 2013. № 2. URL: http://univerua.rv.ua/naukova_robota/volynski_naukovi_studii/nv2_2013.php.
2. Эволюция современного буржуазного государства и права / В. К. Забигаило, О. В. Зайчук, А. Н. Мироненко и др. К.: Наукова думка, 1991. 281 с.
3. Димніч О. В. Становлення систем соціального захисту громадян на страхових засадах в промислово розвинених країнах // Наука й економіка. 2013. № 4 (32), Т. 2. С. 13-18.
4. Сімікіна О. В. Основні засади та історичні етапи становлення й розвитку соціального забезпечення (на прикладах країн Європи та України) // Теорія та практика державного управління. – 2010. – № 4 (31). URL: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/tpdu/2010-4/doc/3/22.pdf>
5. Замятин Н. Кодекс социального страхования Болгарии // Вестник государственного социального страхования. 2012. № 139. С. 77-110.
6. Павленко Ю. Світовий досвід функціонування систем соціального страхування. Уроки для України // Україна: аспекти праці. 2002. №6. С. 30-36.

7. Социальное страхование: Учебник / под ред. д.э.н., проф. Н. А. Кричевского. М.: Издательско-торговая корпорация «Дашков и К», 2007. 468 с.
8. Новіков В. Досвід федеративної республіки Німеччини у сфері охорони праці та питаннях організації страхового захисту населення України від професійних ризиків і нещасних випадків на виробництві // Соціальне страхування. 2008. № 2. С. 34-35.
9. Збышко Б.Г. Пути совершенствования страхования от несчастных случаев на производстве и профессиональных заболеваний // Справочник специалиста по охране труда. 2003. № 11. С. 71-76.
10. Страхування: теорія та практика: / Н. М. Внукова, В. І. Успенко, Л. В. Временко та ін.; за заг. ред. проф. Н. М. Внукової. Харків: Бурун Книга, 2004. 376 с.
11. Esping-Andersen G. The Three Worlds of Welfare Capitalism / G. Esping-Andersen. – Cambridge: Polity Press, 1990. – 35 p.
12. Говашелишвили Т. А. Социальное страхование: возможности роста и развития / Т. А. Говашелишвили // Вестн. гос. соц. страхования. 2003. № 2. С. 28-33.
13. Реформа страхування від нещасного випадку на виробництві в Україні: запровадження економічних стимулів та конкуренції приватного сектора. URL: http://www.ier.com.ua/files/publications/Policy_papers/German_advisory_group/2007/V20_ukr.pdf.

УДК 349.2

Епель О. В.,

кандидат юридичних наук,
суддя Шостого апеляційного
адміністративного суду

ТЕНДЕНЦІЇ РЕФОРМУВАННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗАХИСТУ КОНСТИТУЦІЙНИХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАВ ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА

У статті проаналізовано тенденції реформування правового регулювання захисту конституційних соціальних прав людини і громадянина. Розкрито наукові підходи до формування їх класифікації і надано авторську. Охарактеризовано зміст і значення кожної із тенденцій.

Ключові слова: тенденції реформування, правове регулювання, захист прав, конституційні права, соціальні права.

В статье проанализированы тенденции реформирования правового регулирования защиты конституционных социальных прав человека и гражданина. Раскрыты научные подходы к формированию их классификации и предоставлено авторскую. Охарактеризовано содержание и значение каждой из тенденций.

Ключевые слова: тенденции реформирования, правовое регулирование, защита прав, конституционные права, социальные права.

In the article the tendencies of reforming the legal regulation of the protection of constitutional social rights of human and citizen are analyzed. Scientific approaches to the formation of their classification are revealed and the author is provided. The content and significance of each trend is described.

Keywords: reform tendencies, legal regulation, protection of rights, constitutional rights, social rights.